การพัฒนาศิลปะการแสดงโดยชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์บนวิถีเกษตร ศิลปะและวัฒนธรรม: กรณีศึกษา ชุมชนเจ็ดเสมียน จังหวัดราชบุรี

Development of Performances by the Community to Manage the Cultural Tourism Cities on Local Products and Local Performances: Case Study Chet Samian Community in Ratchaburi Province

กรวิภา เลาศรีรัตนชัย[1] ธนสิทธิ์ ชมชิด[2]
Kornwipa Laosrirattanachai[1] Tanasit Chomchit[2]
[1,2]สาขาวิชานาฏศิลป์และศิลปะการแสดง คณะมนุษย์ศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
[1,2]Thai Classical Dance and Performing Arts
Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Pathom Rajabhat University
e-mail Kornwipa.npru@gmail.com, tanasit-chomchit@hotmail.com

Received: August 10, 2023 Reviewed: September 6, 2023 Revised: September 20, 2023 Accepted: October 9, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาศิลปะการแสดงโดยชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์บนวิถีเกษตร ศิลปะและวัฒนธรรม : กรณีศึกษา ชุมชนเจ็ดเสมียน จังหวัดราชบุรี เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาศิลปะการแสดงโดยชุมชนเพื่อส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์บนวิถีเกษตร ศิลปะและวัฒนธรรม ในพื้นที่จังหวัดนครปฐม ราชบุรี สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร เป็นการศึกษาบริบททุนวัฒนธรรม ทรัพยากรด้านต่าง ๆ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์การแสดงที่สามารถส่งเสริมการท่องเที่ยว และเพิ่มพูนรายได้และยอดขายให้กับชุมชนได้ โดยกล่าวถึงกระบวนการสร้างสรรค์การแสดงวิธีดำเนินการวิจัย มีการลงพื้นที่ทำการสัมภาษณ์เชิงลึก และประชุมกลุ่มย่อย กับผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน โรงเรียน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ นำมาออกแบบแนวคิดของการแสดง มีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ สร้างสรรค์และพัฒนาการแสดงศิลปะโดยชุมชนมีส่วนร่วม อีกทั้งได้จัดให้มีการแสดงและมีการประเมินและตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะการแสดงจำนวน 3 ท่าน ผลที่ได้จากการวิจัย คือ ได้ชุดการแสดงประจำชุมชนเจ็ดเสมียน จังหวัดราชบุรี ชื่อชุด “เรือมบูชา ศาลตาปะกำ” ที่มีการสร้างสรรค์ลวดลายของเครื่องแต่งกายจากบริบทที่มีในชุมชน มีการนำเสนอสินค้า ผลิตภัณฑ์ชุมชน ประกอบด้วย กระเป๋าตานี ข้าวหลาม หัวไชโป๊ และนำเสนอบายศรี ซึ่งเป็นหนึ่งในความเชื่อของคนในชุมชนที่นำมากราบไหว้บูชาศาลตาปะกำ ทั้งนี้การแสดงที่สร้างสรรค์ขึ้น ยังนำไปเพยแพร่เป็นสื่อประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยว สินค้า และวัฒนธรรม ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ยูทูป (youtube) ให้ผู้ที่ได้รับชมการแสดง รับรู้ว่าในชุมชนมีของดีอะไร มีความเชื่อประเพณีอย่างไร นำมาสู่แรงชักจูงใจ ให้เดินทางเข้ามาเที่ยวในชุมชน

คำสำคัญ: พัฒนาศิลปะการแสดง, ส่งเสริมเมืองท่องเที่ยว, วิถีเกษตร ศิลปะและวัฒนธรรม

Abstract

The research article entitled the development of performing arts by community for supporting community-based tourism with an agro-ecology, art, and culture in Chetsamian community, Ratchaburi province. This was one part of the research entitled the development of performing arts for supporting community-based tourism with an agro-ecology, art, and culture in Nakhon Pathom, Ratchaburi, Samut Sakhon, and Samut Songkhram provinces. The research aimed to study cultural context as a guideline in creating performing arts which promoted tourism and increased community income. The research methodology was in-depth and focus group interviews. The participants were community leaders, local intellectuals, performing arts teachers, and related sectors. After analyzing data, the researchers designed, trained, and created a performance with community participation. During the performance, three performing arts experts assessed and evaluated. Thr results showed that the performance in Chetsamian community, Ratchaburi province named "Reumbhucha Sarntapakham" which had creative pattern of costume in the community and local products including Tani bag, baked sticky rice in bamboo, salted turnip, and rice offering used for paying respect to Sarntapakham. Totally, the performance was considered as an advertisement to be well-known in public. Outsiders knew the community via local products, belief, and local tourism.

Keywords: Development of Performances, creative tourism cities, agricultural way arts and culture

บทนำ

ประเทศไทยมีทรัพยากรทางการท่องเที่ยวมากมายและหลากหลาย ทั้งทรัพยากรทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี อีกทั้งความมีไมตรีจิตของคนไทยที่เป็นที่รับรู้โดยทั่วกันจนได้สมญานามว่า “THE LAND OF SMILES” สยามเมืองยิ้มจึงเป็นแรงดึงดูดการท่องเที่ยวต่อนักท่องเที่ยวต่างชาติทั่วโลก (อมรรัตน์ วงศ์เป็ง, 2552) เมืองไทยจึงกลายเป็นจุดท่องเที่ยวที่มีตัวสินค้าหลัก ๆ ในจำนวนองค์ประกอบของทรัพยากรการท่องเที่ยว สามารถแตกเป็นประเภทกิจกรรมของการท่องเที่ยวได้ถึง 8 ประเภท ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผจญภัย การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงกีฬา การท่องเที่ยวเชิงศาสนา การท่องเที่ยวทางเรือ การท่องเที่ยวในแหล่งที่มนุษย์สร้างขึ้น และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (สำนักงานสถิติเศรษฐกิจและสังคม, 2557)

จากสถานการณ์โรคระบาดโควิด 2019 ที่ผ่านมาเห็นได้ว่าทุก ๆ อย่างในประเทศไทยได้รับผลกระทบเป็นจำนวนมาก ทั้งเศรษฐกิจ ทั้งการท่องเที่ยว ฯลฯ ถึงแม้เหตุการณ์อันโหดร้ายจะผ่านไปแล้ว แต่ก็ไม่สามารถ

ไว้วางใจได้ว่าจะไม่มีเหตุการณ์เช่นนี้กลับมาอีก ซึ่งในขณะนั้นผู้วิจัยได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาศิลปะการแสดงโดยชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์บนวิถีเกษตร ศิลปะและวัฒนธรรม : กรณีศึกษาชุมชนเจ็ดเสมียน จังหวัดราชบุรี เพื่อเป็นการกระตุ้นการท่องเที่ยว โดยการสร้างสรรค์การแสดงที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน และจำลองแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนาธรรมต้นแบบในชุมชน โดยได้รับทุนสนับสนุนทุนวิจัยจากแหล่งทุน หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (บพข.) สอดคล้องกับ บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548) กับปิยวดี มากพา (ปิยวดี มากพา, 2558: 37) ที่ได้อธิบายว่า การท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมจะต้องมีศิลปะ หัตถกรรม ประติมากรรม ภาพวาด รูปปั้น แกะสลัก ดนตรี การแสดงละคร ภาพยนตร์ ประเพณี วัฒนธรรมพื้นบ้าน เทศกาลต่าง ๆ ลักษณะงานและเทคโนโลยี ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้เฉพาะท้องถิ่น ดังนั้น การที่จะให้แหล่งท่องเที่ยวเป็นที่นิยมและดำเนินการต่อไปได้นั้น การพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอีกสิ่งที่สำคัญที่จะทำให้พื้นที่ชุมชนเกิดมูลค่าและเสริมสร้างศักยภาพในการจัดแหล่งท่องเที่ยวใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้น

ด้วยเหตุนี้ จึงเกิดเป็นการวิจัย เรื่อง การพัฒนาศิลปะการแสดงโดยชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์บนวิถีเกษตร ศิลปะและวัฒนธรรม : กรณีศึกษา ชุมชนเจ็ดเสมียน จังหวัดราชบุรี ที่มีการพัฒนาและสร้างสรรค์การแสดงจากบริบทวัฒนธรรมชุมชนที่สามารถส่งเสริมการท่องเที่ยวให้กับคนในชุมชนได้ สอดคล้องกับ กรมการท่องเที่ยวกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2560) ที่กล่าวถึงกระบวนการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ว่า การต่อยอดจากฐานทุนทางด้านสังคมและวัฒนธรรมเดิม การเพิ่มมูลค่าและคุณค่าการท่องเที่ยวแบบอัตลักษณ์ความเป็นไทย และการหาจุดต่าง สร้างสรรค์และพัฒนาสิ่งแปลกใหม่ เพื่อยกระดับทุนวัฒนธรรมในชุมชนให้สามารถขับเคลื่อนอุตสาหกรรมเศรษฐกิจการท่องเที่ยวเมืองท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2560)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

สร้างศิลปะการแสดงเพื่อส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์บนวิถีเกษตร ศิลปะและวัฒนธรรม ในพื้นที่จังหวัดราชบุรี

วิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาศิลปะการแสดงโดยชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์บนวิถีเกษตร ศิลปะและวัฒนธรรม : กรณีศึกษา ชุมชนเจ็ดเสมียน จังหวัดราชบุรี ผู้วิจัยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) และดำเนินการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ซึ่งมีรายละเอียดของระเบียบวิธี การดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

1) ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กับการพัฒนาศิลปะการแสดงโดยชุมชนเพื่อส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์บนวิถีเกษตร ศิลปะและวัฒนธรรม

2) การค้นหาพื้นที่ โดยการลงพื้นที่เพื่อคัดเลือกพื้นที่ในการพัฒนาสร้างสรรค์การแสดงจากทุนวัฒนธรรมในชุมชน

3) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย จะมีการพัฒนาเครื่องมือในการวิจัยร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิ โดยทำการร่างแนวทางสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth interview) และประเด็นคำถามในการทำประชุมกลุ่มย่อย เพื่อใช้เป็นเครื่องมือวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ค้นหาทุนวัฒนธรรม จากข้อมูลด้าน Supply Side และมุมมองเกี่ยวกับอัตลักษณ์พื้นที่ ศิลปะการแสดงท้องถิ่น ตลอดจนการสร้างสรรค์พัฒนานาฏยประดิษฐ์

4) ทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และประชุมกลุ่มย่อย กับผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน โรงเรียน หน่วยงานภาครัฐ นักท่องเที่ยว และผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ในพื้นที่จังหวัดราชบุรี โดยกำหนดผู้ให้ข้อมูลหลักเชิงคุณภาพโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ตัวแทนวิสาหกิจชุมชน ปราชญ์ชุมชน และพันธมิตรทางการท่องเที่ยว

5) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพและการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

6) จัดประชุมกลุ่มย่อยจำนวน เพื่อแลกเปลี่ยนแนวทางในการพัฒนาสร้างสรรค์การแสดงโดยกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาสร้างสรรค์การแสดงบนฐานทุนวัฒนธรรมของชุมชนเจ็ดเสมียน จังหวัดราชบุรี

7) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพและการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ทุนวัฒนธรรมเดิมที่มีอยู่ในชุมชน ท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นอาชีพ ผลิตภัณฑ์ สินค้า ขนบธรรมเนียบประเพณี และศิลปวัฒนธรรมการแสดงที่มีอยู่ในชุมชนเจ็ดเสมียน จังหวัดราชบุรี

8) อบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาเมืองท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และพัฒนาการแสดงศิลปะโดยชุมชน มีวิทยากรผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะการแสดงมาอบรมและฝึกปฏิบัติด้านศิลปะการแสดง เป็นขั้นตอนการการออกแบบศิลปะการแสดงโดยชุมชนมีส่วนร่วม ไม่ว่าจะเป็นท่ารำ เครื่องแต่งกาย แนวดนตรี เพื่อสร้างสรรค์การแสดงที่ส่งเสริมให้เป็นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ด้วยการออกแบบประสบการณ์ โดยใช้แนวคิดการออกแบบประสบการณ์ของ Laurel (1991) ในเรื่องของการสร้างเรื่องราวประกอบไปด้วย

8.1 มีเนื้อเรื่องที่น่าสนใจ โดยการนำห่วงโซ่คุณค่า (Value chain) มาใช้ในการพัฒนาศิลปะการแสดงให้มีคุณค่า โดยการนำอัตลักษณ์ ศิลปวัฒนธรรมในชุมชน ตลอดจนประเพณี ความเชื่อที่เลือนหายไปแล้ว นำมาเพิ่มมูลค่าใหม่ นำเสนอในรูปแบบสื่อออนไลน์ และการแสดง สอดคล้องกับ การพัฒนา/ ปรับปรุงกิจกรรมและความสัมพันธ์ในห่วงโซ่ด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้สามารถเปลี่ยนตลาดนำไปสู่ผลตอบแทนที่สูงกว่า

8.2 มีส่วนที่เปิดโอกาสให้ผู้ชม/นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการแสดง

8.3 มีความกระชับในเรื่องราวที่นำเสนอ

8.4 มีความเป็นเอกภาพของงานออกแบบ

8.5 มีตอนจบที่น่าประทับใจ (Laurel, 1991)

9) พัฒนาและสร้างสรรค์ รูปแบบและองค์ประกอบของชุดการแสดง ได้แก่ รูปแบบการแสดง กระบวนท่ารำ เครื่องแต่งกาย ดนตรี ประกอบตามที่ได้จากการจัดกิจกรรมระดมความคิดเห็น

10) ประเมินและตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะการแสดง วิเคราะห์หลักการสร้างสรรค์การแสดงของชุมชนเจ็ดเสมียน จังหวัดราชบุรี

11) จัดเวทีเพื่อนำเสนอผลงานการแสดงที่ได้จากการสร้างสรรค์โดยทุน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาศิลปะการแสดง ให้ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยว ให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ท่ารำพร้อมกับการมีส่วนร่วมกับการแสดง เป็นการพัฒนาศิลปะการแสดงโดยชุมชนเพื่อส่งเสริมการพัฒนาศิลปะการแสดงโดยชุมชนเพื่อส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์บนวิถีเกษตร ศิลปะและวัฒนธรรม กรณีศึกษา : ชุมชนเจ็ดเสมียน จังหวัดราชบุรีได้เป็นอย่างดี

1. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ คนในพื้นที่ ชุมชนเจ็ดเสมียน ตำบลเจ็ดเสมียน อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี และนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่ โดยสามารถกลุ่มเป้าหมาย มีทั้งหมด 2 กลุ่ม ดังนี้

1.1 คนในชุมชนเจ็ดเสมียน ตำบลเจ็ดเสมียน อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ที่ถูกคัดเลือกโดยมีการตั้งทีมในการคัดเลือกจากทีมนักวิจัย ในการกำหนดเกณฑ์การเลือกพื้นที่ที่มีทุนวัฒนธรรม และสามารถส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในรูปแบบการแสดงได้ ดังนั้นในงานวิจัยนี้ ได้แบ่งกลุ่มเป้าหมายในกลุ่มที่ 1 ดังนี้

1) หน่วยงานภาครัฐและเอกชน ที่เกี่ยวข้องกับการนาฏศิลป์และศิลปะการแสดงในพื้นที่ เช่น วัฒนธรรมจังหวัด ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร ที่ว่าการอำเภอในชุมชนที่เข้าร่วมพัฒนา ตลอดจนกลุ่มธุรกิจที่ประกอบกิจการมีส่วนเกี่ยวข้องกับศิลปะการแสดง โรงละคร คณะแสดง

2) ชาวบ้านที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ชุมชนท้องถิ่น และนักท่องเที่ยว

1.2 นักท่องเที่ยวจำนวน มีการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรม ความต้องการ และความสนใจของนักท่องเที่ยว ที่เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่สำคัญในการจัดการการท่องเที่ยว ในงานวิจัยนี้จะทำการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับนักท่องเที่ยว

2. เครื่องมือการดำเนินการวิจัย

เครื่องมือการวิจัยที่ใช้ในการเก็บข้อมูลแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ประกอบไปด้วย 1) แบบสอบถามนักท่องเที่ยว 2) แบบสัมภาษณ์ชุมชน 3) แบบประเด็นการประชุมกลุ่มย่อย และ 4) แบบประเมินการแสดง ซึ่งผ่านผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบพิจารณาหาความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) คือพิจารณาข้อคำถามที่สร้างขึ้นมาว่ามีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามของเครื่องมือกับนิยามศัพท์เฉพาะและเนื้อหาสาระของสิ่งที่ต้องการศึกษา โดยใช้ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับลักษณะเฉพาะกลุ่มพฤติกรรมนั้น และคัดเลือกเฉพาะข้อคำถามที่มีค่าความตรง ตั้งแต่ 0.66 ขึ้นไป ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้มีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยดังนี้

2.1 แบบสอบถามนักท่องเที่ยว ใช้เพื่อจัดเก็บข้อรวบรวมมูลเกี่ยวกับศิลปะการแสดง และการสร้างสรรค์การแสดง เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ในพื้นที่ราชบุรี ใช้สอบถามความต้องการ และความสนใจ พึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการชมศิลปะการแสดง ประกอบไปด้วยประเด็นสอบถาม 3 ส่วน

- ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว
- ส่วนที่ 2 ความสนใจของนักท่องเที่ยวต่อการชมศิลปะการแสดง
- ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

2.2 แบบสัมภาษณ์ชุมชน ใช้เพื่อจัดเก็บข้อรวบรวมมูลเกี่ยวกับทุนวัฒนธรรม บริบทชุมชน ประเพณี ความเชื่อ ศิลปะการแสดง ศักยภาพด้านการแสดงของพื้นที่ อัตลักษณ์ ความโดดเด่น ศิลปะการแสดงและวัฒนธรรมประเพณีที่มีอยู่ในชุมชน ประกอบไปด้วยประเด็นสอบถาม 2 ส่วน 26 คำถาม เพื่อตอบวัตถุประสงค์

- ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสัมภาษณ์
- ส่วนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของพื้นที่ จังหวัดราชบุรี

2.3 แบบประเด็นการประชุมกลุ่มย่อย เป็นประเด็ดคำถามเพื่อมุ่งเน้นการค้นหาแนวทาง รูปแบบในการสร้างสรรค์การแสดงจากบริบท ทุนวัฒนธรรม ประเพณีในชุมชน ประกอบไปด้วยประเด็นคำถามประชุมกลุ่มย่อย 6 คำถาม เพื่อรวมรวมข้อมูลไว้ใช้ในการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์

2.4 แบบประเมินการแสดง เป็นแบบประเมินที่มีข้อคำถามเกี่ยวกับการแสดง ซึ่งเป็นแบบประเมินที่ให้ผู้เชียวชาญทางด้านศิลปะการแสดง ประเมินรูปแบบและองค์ประกอบการแสดง ว่าสอดคล้องและนำเสนอตรงตามบริบทชุมชน และความสวยงามทางสุนทรีศาสตร์หรือไม่ ประกอบไปด้วยประเด็นการประเมิน 12 คำถาม

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาศิลปะการแสดงโดยชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน เชิงสร้างสรรค์บนวิถีเกษตร ศิลปะและวัฒนธรรม : กรณีศึกษา ชุมชนเจ็ดเสมียน จังหวัดราชบุรี มีวิธีการดำเนินการวิจัยเพื่อการวิเคราะห์ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการนำข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ชุมชน แบบประเด็นการประชุมกลุ่มย่อย และการรวบข้อมูลเอกสารต่าง ๆ มาวิเคราะห์ในเชิงเนื้อหา (Content Analysis) บริบท ศิลปวัฒนธรรม สินค้า ผลิตภัณฑ์ในชุมชน 2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยการนำข้อมูลที่ได้จากแบบประเมินการแสดง และแบบสอบถามนักท่องเที่ยว มาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมทางสถิติทางการวิจัย เพื่อหาค่าความแปรปรวนหรือการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวหรือการทดสอบค่า (F-test) ทั้งหมดนี้ เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ทุนทางวัฒนธรรมของคนในพื้นที่ ชุมชนเจ็ดเสมียน จังหวัดราชบุรี สู่การพัฒนาศิลปะการแสดงโดยชุมชนเพื่อส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์บนวิถีเกษตร ศิลปะและวัฒนธรรม มุ่งเน้นการสร้างสรรค์การแสดงต้นแบบของชุมชน ซึ่งตอบวัตถุประสงค์ สร้างศิลปะการแสดงเพื่อส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์บนวิถีเกษตร ศิลปะและวัฒนธรรม ในพื้นที่จังหวัดราชบุรี โดยมีกระบวนการสร้างสรรค์การแสดง ระหว่างวิจัยกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย คนในชุมชน ผู้ให้ข้อมูล ด้วยการใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาศิลปะการแสดงโดยชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์บนวิถีเกษตร ศิลปะและวัฒนธรรม : กรณีศึกษา ชุมชนเจ็ดเสมียน จังหวัดราชบุรี สามารถสรุปผลวิจัยได้ 2 ประเด็นคือ ผลการศึกษาบริบทชุมชน และผลการสร้างสรรค์การแสดง ดังนี้

1. บริบททุนวัฒนธรรม ชุมชนเจ็ดเสมียน จังหวัดราชบุรี

เจ็ดเสมียน เป็นตำบลหนึ่งในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม นอกจากนั้นการประกอบอาชีพภายในชุมชน ได้แก่ การค้าและอุตสาหกรรม ทำโรงงานทำหัวผักกาดเค็ม จากการบอกเล่าของคนในชุมชน ตำบลเจ็ดเสมียนนั้นมีประวัติความเป็นมาเมื่อครั้ง พระเจ้าตากสิน ยกทัพผ่านมาทางนี้และประกาศให้ผู้คนมาสมัครทหาร มีชายไทยในตำบลนี้มาสมัครกันมากมายจนคนที่จดนั้นจดไม่ทัน ก็ต้องรับเสมียนใหม่อีก 7 คน พระเจ้าตากสินทรงพอพระทัยจึงพระราชทานนามตรงนี้ว่า "เสมียนเจ็ดคน" ต่อมาเพี้ยนไปว่า "เจ็ดเสมียน"

ในพื้นที่ตำบลเจ็ดเสมียน มีประชากรหลายกลุ่มชาติพันธุ์ จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูล พบว่า ในชุมชนมีกลุ่มชาติพันธุ์อยู่ด้วยกันหลัก ๆ 4 กลุ่ม ประกอบไปด้วย กลุ่มคนไทยพื้นเมือง กลุ่มชาติพันธุ์จีน กลุ่มชาติพันธุ์มอญ และกลุ่มชาติพันธุ์เขมร ซึ่งในพื้นที่ตำบลเจ็ดเสมียนนั้น กลุ่มชาติพันธุ์เขมรค่อนข้างมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนชุมชน หากย้อนไปในอดีต เรื่องเล่าสืบต่อกันมาเรื่อง บรรพบุรุษนั้น ตระกูลวงศ์ไอรยรา ถือเป็นตระกูลแรก ๆ ที่เข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่ และประกอบอาชีพเลี้ยงช้าง และได้ถูกพระราชฐานนามสกุลว่า วงศ์ไอรยา ซึ่งมีความหมายว่าตระกูลของช้าง จากการจัดการประชุมกลุ่มย่อย ถอดรหัสบริบท อัตลักษณ์ทุนวัฒนธรรมร่วมกับคนในชุมชนพบว่า วัฒนธรรมที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา มีประเพณีที่เก่าแก่ของชุมชนประกอบไปด้วย ประเพณีแห่ดอกไม้ท้ายสงกรานต์ เป็นประเพณีของท้องถิ่นที่ชาว ตำบลเจ็ดเสมียน ได้สืบทอดกันมายาวนานกว่า 100 ปี ชาวบ้านจะช่วยกันขนทรายจากบริเวณแม่น้ำแม่กลองมาก่อเจดีย์ทราย จะมีการละเล่นพื้นบ้าน ซึ่งจะเป็นการละเล่นของคนไทยเชื้อสายเขมร และประเพณีไหว้ศาลตาปะกำ ศาลพระพรหมคฤทธิถาสมเด็จเจ้าพระยาตาปะกำ หรือ ศาลตาปะกำ ที่ตั้งอยู่บริเวณ หมู่ที่ 4 ตำบลเจ็ดเสมียน อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี เป็นศาลที่ชาวบ้านในพื้นที่ให้ความเคารพศรัทธาเป็นอย่างมาก โดยบริเวณศาลจะเป็นศาลไม้หลังใหญ่ ซึ่งบนศาลจะมีรูปปั้นของ พระอุเทน หรือ พระวิเชนทร์ ซึ่งเป็นนายกองเลี้ยงช้างหลวง ในสมัยรัชกาลที่ 4 จนปัจจุบันชาวบ้านเรียกว่า "ตาปะกำ" ในทุก ๆ ปี จะมีพิธีกรรมไหว้ศาลตาปะกำ ของคนท้องถิ่นที่ชาว ตำบลเจ็ดเสมียน ซึ่งจะเป็นประเพณี ความเชื่อของคนไทยเชื้อสายเขมร

ในส่วนของอาชีพ และสินค้าผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ที่พบในชุมชน ที่โดดเด่นคือ กระเป๋า แบรนด์ ตานี สยาม (Tanee Siam) ผลิตภัณฑ์รักษ์โลกผลิตจากวัสดุธรรมชาติกาบกล้วย “ตานี” นวัตกรรมเพื่อโลก ผลิตทั้งกระเป๋าสตางค์ เครกุญแจรถ กระเป๋าเอกประสงค์ และกระเป๋าแฟชั่น อีกทั้งในชุมชนยังมีวิสาหกิจชุมชน หัวไชโป๊ผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่ตกทอดจากรุ่นสู่รุ่น สร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน และ บริเวณตลาดหน้าวัดเจ็ดเสมียนยังมีของดีของเด็ดที่เป็นที่รู้จักของนักชิมคือ ข้าวหลาม ที่เป็นที่นิยมของคนในชุมชนและคนนอกพื้นที่

2. การสร้างสร้างศิลปะการแสดงเพื่อส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์บนวิถีเกษตร ศิลปะและวัฒนธรรม ในพื้นที่ ชุมชนเจ็ดเสมียน จังหวัดราชบุรี ชุด เรือมบูชา ศาลตาปะกำ

การสร้างสรรค์การแสดง ชุด เรือมบูชาศาลตาปะกำ ผู้วิจัยใช้การปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ซึ่งมีการจัดประชุมกลุ่มย่อย ประเด็นศิลปวัฒนธรรม สิ่งของ

สถานที่ท่องเที่ยว ฯลฯ ระดมความคิด ร่วมกันออกแบบรูปแบบการแสดง ตลอดจนท่ารำร่วมกันระหว่างผู้วิจัยและกลุ่มคนในชุมชนผู้ให้ข้อมูล โดยมีผลของการสร้างสรรค์การแสดง ดังนี้

แนวคิดการแสดง

การแสดงที่มีการรวบรวมบริบทชุมชน ทุนศิลปะวัฒนธรรมของชาวชุมชนเจ็ดเสมียน อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มศิลปินร่วมสมัยที่อยู่ในพื้นที่ชุมชนเจ็ดเสมียน มหรสพขั้นสูงต้นแบบการแสดงโขนนาฏกรรมของไทยอย่าง การแสดงหนังใหญ่วัดขนอด และพิธีกรรมความเชื่อของชาวชุมชนเจ็ดเสมียน ที่มากด้วยความหลากหลายวัฒนธรรม ชาติพันธุ์ที่อพยพมาจากดินแดนเขมร กับพิธีกรรมบูชาไหว้ศาลตาปะกำ (คนเลี้ยงช้าง) การแสดงมีความร่วมสมัย ผสมผสานศิลปวัฒนธรรมไทย และชาติพันธุ์ ร้อยเรียงเป็นเรื่องราว นำเสนอบริบทชุมชน วัฒนธรรม ประเพณีความเชื่อของชาวชุมชนเจ็ดเสมียน อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ผ่านรูปแบบการแสดงนาฏศิลป์ไทย

จุดมุ่งหมายของการแสดง

นำเสนอศิลปวัฒนธรรมประเพณีความเชื่อของชาวชุมชนเจ็ดเสมียนเกี่ยวกับ “ช้าง” และนำเสนอลานวัฒนธรรม จุดท่องเที่ยวแหล่งใหม่ ที่ชาวเจ็ดเสมียนจัดตั้งขึ้น และนำเสนอจุดท่องเที่ยวอื่น ๆ รวมทั้ง สินค้าผลิตภัณฑ์ อาหาร ที่มีอยู่ในชุมชน

ช่วงการแสดง

<u>การแสดงช่วงที่ 1</u> โชว์ตีกลอง และการแสดงหนังใหญ่ นำเสนอศิลปะการแสดงที่มีอยู่ในพื้นที่

<u>การแสดงช่วงที่ 2</u> การฟ้อนรำของชาวบ้าน นำเสนอ วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ และสินค้า ผลิตภัณฑ์ อาหาร ที่มีอยู่ในชุมชน

<u>การแสดงช่วงที่ 3</u> การบูชาไหว้ศาลปะกำช้าง ซึ่งเป็นประเพณี วัฒนธรรมความเชื่อของคนเลี้ยงช้าง มีการร่ายรำบวงสรวงเพื่อให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ดลบันดาล ปกปักรักษา

ภาพที่ 1 ช่วงการแสดง
ที่มา : ธนสิทธิ์ ชมชิด, 2566

เวลาที่ใช้ในการแสดง

เวลาที่ใช้ในการแสดง จำนวน 8 นาที 52 วินาที

การออกแบบเพลงดนตรี

ออกแบบแนวการบรรเลงดนตรีในมีสำเนียงแบบทางอีสานใต้ เนื่องจากคนในชุมชนมี บรรพบุรุษที่อพยพมาจากสุรินทร์ แนวดนตรีจึงมีการตกลงร่วมกันว่าอยากนำเสนอให้มีสำเนียงกันตรึม มีการใส่เสียง

พิเศษเข้าไป คือ เสียงช้าง เพื่อเป็นการถ่ายทอดแนวดนตรีให้สอดคล้องกับแนวคิดของการแสดง และยังเพิ่มบทสด เป็นเนื้อร้องของการแสดง ดังนี้ นะหะเนหะ นะหะกะตุ นะชาลีติ อิมะอะมิอุอุมะวา สวาหะ โภ สี คะ สา (3จบ) ข้าขอนบไหว้ น้อมลำรึกบูชาตะขอช้างและครูปะกำ ขอให้ทำการสิ่งใดแคล้วคลาดปลอดภัย และชวยคุ้มภัยฝูงข้าชาวเจ็ดเสมียน ราชบุรี ด้วยเทอญ

อุปกรณ์ประกอบการแสดง

การแสดงชุด เรือมบูชา ศาลตาปะกำ มีอุปกรณ์ประกอบการแสดงโดยค้นหาอัตลักษณ์ชุมชนด้านสินค้า ผลิตภัณฑ์ และประเพณีความเชื่อ โดยใช้อุปกรณ์ประกอบการแสดงประกอบไปด้วย 1) บายศรี 2) ข้าวหลาม 3) หัวไชโป้ว 4) หนังใหญ่รูปคนและช้าง 5) กระเป๋าตานี และกลอง

การออกแบบท่ารำ

ออกแบบท่ารำ โดยนำเอาวิถีชีวิตของคนในชุมชนเจ็ดเสมียน ที่มีการประกอบสัมมาอาชีพ ต่าง ๆ ยกตัวอย่างเช่น การทำไร่ทำนา เกี่ยวข้าว การทำข้าวหลาม การทำหัวไชโป๊ นำเอาอิริยาบถการทำงานมาสร้างสรรค์ออกแบบเป็นท่ารำ ดังนี้

ภาพที่ 2 การออกแบบท่ารำจากบริบทชุมชนเจ็ดเสมียน จังหวัดราชบุรี โดยเรียงจากซ้าย 1-4 ไปขวา
ที่มา : ธนสิทธิ์ ชมชิด, 2566

รูปที่ 1 ท่าเกี่ยวข้าว ซึ่งเป็นออริยาบถ ท่าทางการเกี่ยวข้าวของชาวนาในอดีต ที่มีการเกี่ยวข้าว ด้วยเคียวเกี่ยวข้าว ผู้วิจัยจึงนำท่าเกี่ยวข้าวมาสร้างสรรค์ ใส่ลีลาการเคลื่อนไหวให้ตรงทำนองดนตรี

รูปที่ 2 ท่าสับหัวไชโป๊ เป็นท่าที่ผู้วิจัย ออกแบบมาจากอาชีพเสริมของผู้สูงอายุในชุมชน คือ การสับหัวไชโป้วอยู่กับบ้าน จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนพบว่า โรงงานแปรรูปหัวไชโป้ว จะนำหัวไชโป้วมาส่งให้ผู้สูงอายุได้มีอาชีตเสริมทำ เพื่อไม่ให้ผู้สูงอายุเคลียด เงียบเหงา ถือเป็นการช่วยคนในชุมชนผู้วิจัยจึงนำท่านั่งสับหัวไชโป้วมาสร้างสรรค์ ใส่ลีลาการเคลื่อนไหวให้ตรงทำนองดนตรี

รูปที่ 3 ท่ากวนข้าวเหนียว ได้แนวคิดในการสร้างสรรค์ท่ารำมาจากการทำข้าวหลาม ซึ่งเป็นกรรมวิธีในการทำข้าวหลาม ขนมของขึ้นชื่ออีกอย่างในในชุมชนเจ็ดเสมียน ที่มีการแช่ข้าวเหนียวให้อิ่มน้ำ จากนั้นกวนข้าวเหนียวกับไฟอ่อน ๆ ให้ข้าวเหนียวพอสุก ผู้วิจัยจึงนำท่ากวนข้าวเหนียวมาสร้างสรรค์ ใส่ลีลาการเคลื่อนไหวให้ตรงทำนองดนตรี

รูปที่ 4 ท่าตอกข้าวเหนียว เป็นกิริยาของมนุษย์ทั่วไปที่เมื่อเวลาจะทานข้าวหลาม จะต้องทำการทุบประบอกข้าวหลามให้แตกเสียก่อนจะรับประทาน ผู้วิจัยจึงนำท่าตอกข้าวเหนียวมาสร้างสรรค์ ใส่ลีลาการเคลื่อนไหวให้ตรงทำนองดนตรี

นอกจากนี้การออกแบบท่ารำชุดการแสดงดังกล่าว ยังนำเอาท่ารำพื้นฐาน แม่ท่าอีสาน ท่ารำอีสานใต้มาพัฒนาจัดระเบียบการเคลื่อนไหวร่างกายใหม่ให้เข้ากับเพลง อีกทั้งยังนำเอาท่าออกกำลังกาย ที่กลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนใช้ออกกำลังกายร่วมกัน เข้ามาอยู่ในการแสดงอีกด้วย

ภาพที่ 3 ท่าออกกำลังกาย ที่กลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนโดยเรียงจากซ้าย 1-3 ไปขวา
ที่มา : ธนสิทธิ์ ชมชิด, 2566

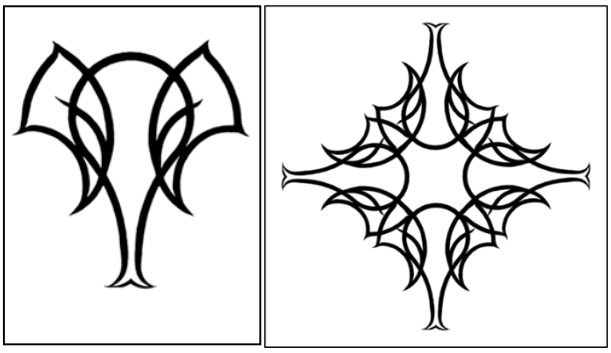
รูปที่ 1 ท่ายืดเส้น โดยกำมือทั้งสองข้างระดับหน้าอก แล้วส่งไปหน้าลำตัว แล้วกางแขนทั้งสองออกด้านข้าง ท่านี้ได้ออกกำลังส่วนแขน และอก

รูปที่ 2 ท่าหมุนแขน โดยการกำมือระดับหน้าอกมือขวาแบมือลักษณะตั้ง ชูขึ้นเหนือศีรษะและหมุนไปด้านหลัง ทำเช่นนี้ทั้ง 2 ข้าง ได้ออกกำลังกายส่วนหัวไหล่

รูปที่ 3 ท่าแทงศอก โดยการกำมือทั้ง 2 ข้าง นิ้วชี้ตั้งขึ้น ชักศอกเข้าลำตัวที่ละข้าง ท่านี้ได้ออกกำลังในส่วนของ หลัง เอว กระดูกแกนกลาง

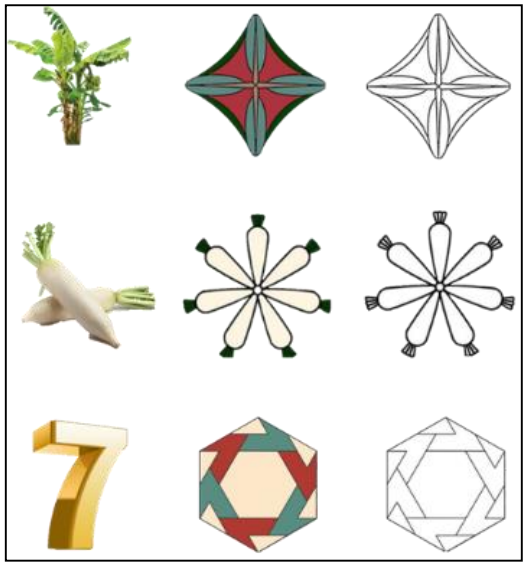
การออกแบบเครื่องแต่งกาย

การออกแบบเครื่องแต่งกายที่ใช้ประกอบการแสดง ผู้วิจัยร่วมกับเข้าบ้านในพื้นที่ ออกแบบเครื่องแต่งกาย โดยคำนึงถึงบริบถในชุมชน ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ความเชื่อ ตำนานเรื่องเล่าในชุมชน มาเป็นไอเดียในการออกแบบและสร้างสรรค์ลายผ้า โดยนำการถอดอัตลักษณ์ลวดลายที่มีอยู่ในชุมชน โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง มาผสมผสานกับการถอดอัตลักษณ์ลายช้าง ซึ่งมาจากตำนานเรื่องเล่าและความเชื่อของคนในพื้นที่ และประวัติความเป็นมาที่ในอดีตพื้นที่ชุมชน เคยเป็นชุมชนคนเลี้ยงช้าง

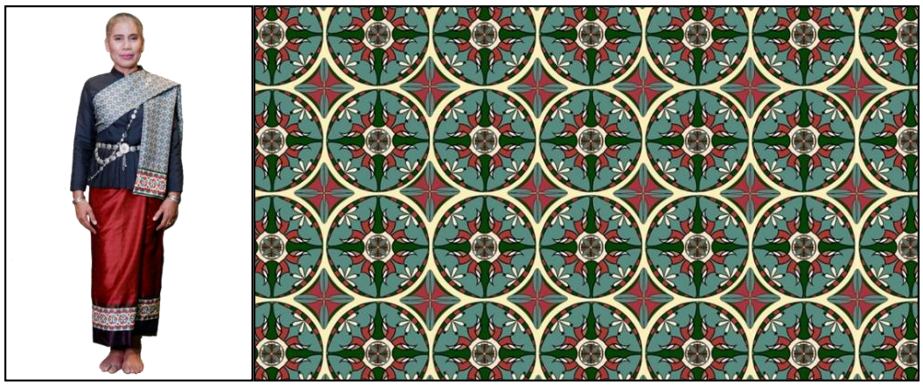
ภาพที่ 4 การออกแบบลายช้าง
ที่มา : ธนสิทธิ์ ชมชิด, 2565

นำการภาพการถอดอัตลักษณ์ลวดลายที่มีอยู่ในชุมชน ออกแบบโดยมหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึงมาผสมผสานกับการถอดอัตลักษณ์ลายช้าง ซึ่งประกอบไปด้วยลาย ดังต่อไปนี้

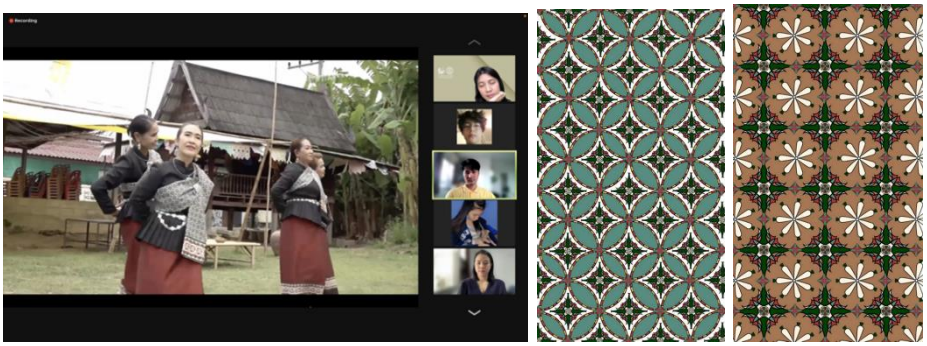
ภาพที่ 5 ลายอัตลักษณ์ที่มีในชุมชน
ที่มา : U2T มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง, 2564

นำลายอัตลักษณ์ที่ได้ มาออกแบบเป็นสไบ และชายผ้าถุงของนักแสดงไว้ใช้สวมใส่ โดยเครื่องแต่งกายประกอบไปด้วย เสื้อแขนกระบอก สีดำ นุ่งผ้าถุงสีแดง และห่มด้วยสไบที่ออกแบบเป็นอัตลักษณ์จากบริบทของชุมชน

ภาพที่ 6 เครื่องแต่งกาย และลายผ้าอัตลักษณ์ชุมชนเจ็ดเสมียน จังหวัดราชบุรี
ที่มา : ธนสิทธิ์ ชมชิด, 2565

อีกทั้งได้จัดให้มีการแสดงและมีการประเมินและตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์จำนวน 3 ท่าน ผลการประเมินและคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะการแสดง ให้การแสดงชุมชนเจ็ดเสมียน จังหวัดราชบุรี “ผ่าน” ในเรื่องของหลักการสร้างสรรค์การแสดง และให้คำแนะนำในเรื่องของเครื่องแต่งกาย ให้มีการออกแบบลวดลาย และสีสันเพิ่มเติม เพื่อนำไปใช้ตัดเย็บชุดเครื่องแต่งกายของนักแสดงให้มีความหลากหลายรูปแบบ โดยผู้วิจัยได้ออกแบบลวดลายเพิ่มเติมจากคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะการ แสดง ไว้เป็นแนวทางให้ชุมชนนำไปใช้ พัฒนารูปแบบเครื่องแต่งกายต่อไป

ภาพที่ 7 ขวา การประเมินการแสดง และ ซ้าย ลายที่ออกแบบใหม่ตามคำแนะนำ
ที่มา : ธนสิทธิ์ ชมชิด, 2565

จากนั้นมีจัดเวทีเพื่อนำเสนอผลงานการแสดงที่ได้จากการสร้างสรรค์โดยทุนวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดนครปฐม ผ่านรูปแบบของนักเล่าเรื่อง ผลจากการวิจัยพบว่า ชุมชนสามารถจัดการแสดงเองได้ สร้างรายได้ให้กับชุมชน และคนในชุมชน รับจัดการแสดงครั้งหนึ่ง เฉพาะในพื้นที่ คิดค่าการแสดงครั้งละ 3,000 บาท และรับแสดงนอกพื้นที่ ที่ต้องมีการเดินทางครั้งละ 5,000 บาท

ภาพที่ 5 ขวา นำเสนอผลงานการแสดง และ ซ้าย การจัดการแสดงและกิจกรรมท่องเที่ยวโดยชุมชน
ที่มา : ธนสิทธิ์ ชมชิด, 2565

มีการสาธิต อธิบายท่ารำที่นำมาสร้างสรรค์ ให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ท่ารำพร้อมกับการมีส่วนร่วมกับการแสดง เป็นการพัฒนาศิลปะการแสดงโดยชุมชนเพื่อส่งเสริมการพัฒนาศิลปะการแสดงโดยชุมชนเพื่อส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์บนวิถีเกษตร ศิลปะและวัฒนธรรม ในพื้นที่จังหวัดราชบุรี โดยมีการจัดการแสดง ทดสอบตลาดและความคิดเห็นจากนักท่องเที่ยว

อภิปรายผลการวิจัย

1. ประเด็นการศึกษาบริบททุนทางวัฒนธรรม

กระบวนการศึกษางานวิจัยเรื่องนี้ ตอบวัตถุประสงค์ เพื่อสร้างศิลปะการแสดงเพื่อส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์บนวิถีเกษตร ศิลปะและวัฒนธรรม ในพื้นที่จังหวัดราชบุรี พบว่าในพื้นที่มีศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ที่มีปฏิบัติสืบทอดกันมาช้านาน ซึ่งเป็นเครื่องหล่อหลอม ครอบครัว คนในชุมชน ให้มีกิจกรรมร่วมกัน และอยู่รวมกันอย่างเป็นสุข มีผลิตภัณฑ์ สินค้าชุมชน มีสถานที่ที่สามารถพัฒนาส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแนวใหม่ได้

จากข้อมูลบริบท ศิลปวัฒนธรรมที่ได้ มีความสอดคล้องกับ แนวคิดทฤษฎีทุนทางวัฒนธรรมของดิเรก ปัทมศิริวัฒน์ (ดิเรก ปัทมศิริวัฒน์, 2548) ที่ได้กล่าวไว้ว่า นวัฒนธรรมเกี่ยวข้องกับคุณค่าที่เป็นความรู้คู่ภูมิปัญญาและงานสร้างสรรค์ อันเกิดจากการค้นคว้าและการค้นพบโดยผู้ทรงความรู้ในท้องถิ่น รวมถึงค่านิยมและความเชื่อที่ทำ จึงวิเคราะห์ได้ว่า ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี กิจกรรมต่าง ๆ ที่ชุมชนได้ปฏิบัติสืบทอดกันมาอย่างช้านานนั้น คือทุนวัฒนธรรมที่เป็นของชุมชุน และมีเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชน

2. ประเด็นการมีส่วนร่วม

ในเรื่องของการสร้างศิลปะการแสดงเพื่อส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์บนวิถีเกษตร ศิลปะและวัฒนธรรม ในพื้นที่จังหวัดราชบุรีนั้น ผู้วิจัยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างทีมนักวิจัย ร่วมกับประชากรกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ หรือ คนในชุมชน โดยการสร้างกระบวนการทำงานการจัดกิจกรรมกลุ่มย่อย เพื่อค้นหาอัตลักษณ์และความต้องการของคนในชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชน ของธนวรรษ ดอกจันทร์ ที่ว่าด้วยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน คือ การที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเพื่อตนเอง (ธนวรรษ ดอกจันทร์ และคณะ, 2563: 80) และมีส่วนดำเนินการเช่นเดียวกับ ประพันธ์พงศ์ ชิณพงษ์ (ประพันธ์พงศ์ ชิณพงษ์, 2551) ว่าด้วยการมีส่วนร่วมเป็นผลมาจากการเห็นพ้องต้องกนในเรื่องของความต้องการและทิศทางการเปลี่ยนแปลง

กระบวนการทำงานดังกล่าวเป็นการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติตามโครงการ การร่วมติดตามและประเมินผลโครงการ ตามแบบแนวคิดลักษณะของการมีส่วนร่วมของธนาภรณ์ เมทณีสดุดี เพื่อให้ได้แนวทางในการนำมาสร้างสรรค์การแสดงโดยชุมชน (ธนาภรณ์ เมทณีสดุดี, 2543)

3. ประเด็นการสร้างสรรค์การแสดง

การสร้างศิลปะการแสดงเพื่อส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยว ผู้วิจัยใช้แนวคิดทฤษฎีนาฏยประดิษฐ์ของสุรพล วิรุฬห์รักษ์ มาเป็นโมเดลการทำงารเพื่อสร้างการแสดง ในระยะแรกผู้วิจัยได้ทำการศึกษาบริบทของชุมชน นำมาสร้างเรื่องราวแนวคิดของการแสดง ซึ่งพบว่า การสร้างสรรค์การแสดงหรือนาฏยประดิษฐ์นั้น มีหลายวิธีในการคิด อย่างสุรพล วิรุฬห์รักษ์ได้กล่าวไว้ว่า การสร้างสรรค์นั้นเป็นการคิดค้นงานใหม่ ๆ รวมถึงการปรับปรุงผลงานในอดีต นาฏยประดิษฐ์ จึงเป็นการทำงานที่ครอบคลุม ปรัชญา เนื้อหา ความหมาย ท่ารำ ท่าเต้น การแปรแถว การตั้งซุ้ม การแสดงเดี่ยว การแสดงหมู่ การกำหนดดนตรี เพลง เครื่องแต่งกาย ฉาก และ ส่วนประกอบอื่น ๆ (สุรพล วิรุฬห์รักษ์, 2547: 225-234)

โดยในระยะแรกผู้วิจัยได้อยู่ในกระบวนการ การสร้างเนื้อหา หรือแนวคิดของการแสดง ของชุมชนเจ็ดเสมียน จังหวัดราชบุรี ซึ่งได้นำเสนอในเรื่องของประเพณีความเชื่อเดิมที่มีอยู่ในพื้นที่ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร ซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มประชากรหลักในชุมชนเจ็ดเสมียน อย่างการกราบไหว้ขูชาศาลตาปะกำ และวิถีชีวิตการเลี้ยงช้างในอดีต สร้างสรรค์การแสดงโดยรังสรรค์ท่ารำให้สวดงาม สอดคล้องกับบริบทวิถีชีวิตของชุมชน โดยการแสดงนั้นจะประกอบไปด้วย ท่ารำ รูปแถว การแปรแถว การตั้งซุ้ม เพลงดนตรี เครื่องแต่งกาย ฯลฯ ซึ่งสอดคล้องกับสุรพล วิรุฬห์รักษ์ ที่ได้ระบุไว้ในเรื่องของ นาฏยประดิษฐ์

4. ประเด็นการส่งเสริมการท่องเที่ยว สินค้า ผลิตภัณฑ์

ในด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว สินค้า ผลิตภัณฑ์ ผู้วิจัยพบว่า การนำสินค้าต่าง ๆ เข้าไปสอดแทรกในการแสดง เป็นอีกหนึ่งช่องทางการตลาดที่ดี ทำให้ผู้คน หรือนักท่องเที่ยวได้เห็นว่าชุมชน หรือสถานที่ท่องเที่ยวนั้น ๆ มีอะไรให้น่าซื้อ สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎี การยกระดับห่วงโซ่คุณค่า (Value chain) ให้กับผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวของ ยรรยง ศรีสม (ยรรยง ศรีสม, 2553) และ ห่วงโซ่คุณค่า Porter (Porter, 2004) ที่ว่าด้วยการตลาดและการขาย (marketing and sales) หมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการค้นหาตลาดเป้าหมาย การกระตุ้นให้เกิดความต้องการซื้อ การขาย กิจกรรมสนับสนุนการขาย และการจัดการความสัมพันธ์กับลูกค้า โดยการแสดงชุด เรือมบูชาศาลตาปะกำ ของชุมชนเจ็ดเสมียน จังหวัดราชบุรี ถือได้ว่าเป็นหนึ่งในกิจกรรมที่ประชาสัมพันธ์ ช่องทางการตลาดได้เป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะ

จากงานผู้วิจับพบว่า กระบวนการในการสร้างสรรค์การแสดง เรื่องการออกแบบท่าทางการแสดงนั้น จำเป็นต้องคำนึงถึงศักยภาพของนักแสดง ซึ่งเป็นกลุ่มอาสาสมัครวิจัย คนในชุมชน ผู้สูงอายุ การออกแบบท่ารำนั้น จึงต้องเป็นท่ารำที่เรียบง่าย ลดการเคลื่อนไหวร่างกายด้วยความเร็ว เพราะว่า กลุ่มชาวบ้านที่ร่วมแสดงนั้น ไม่ใช่นักแสดงอาชีพ ที่ผ่านการฝึกฝนจนชำนาญ จึงต้องค่อยเป็นค่อยไปในการสร้างสรรค์ท่ารำ และการฝึกซ้อมการแสดง การออกแบบท่ารำนั้น นอกจากจะออกแบบการเคลื่อนไหวให้เกิดความสวยงามแล้ว ยังต้อง

คำนึงถึงที่มา ความหมายของท่ารำนั้น ๆ และความเหมาะสม อีกทั้งยังสามารถนำกระบวนการวิจัยไปใช้ในการสร้างสรรค์การแสดงโดยชุมชน ในพื้นที่อื่น ๆ ได้ ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์มากหมาย อย่างประโยชน์จากการเข้าร่วมงานของอาสาสมัครวิจัย ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณประโยชน์ในการสร้างสรรค์การแสดงของชุมชน ยุทธพล วรรณะเรื่องศรี ผู้นำกลุ่มชุมชนกล่าวไว้ว่า การวิจัยเป็นความภาคภูมิใจของคนในชุมชน เนื่องจากเกิดจากการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน เกิดจากการนำวัฒนธรรมของชุมชนมาถอดรหัส เสริมสร้างองค์ความรู้ด้านการสร้างสรรค์การแสดง จนเกิดเป็นศิลปะการแสดงประจำถิ่นเจ็ดเสมียน ที่ได้จัดแสดง สร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน และตำบลเจ็ดเสมียน ผู้วิจัยใช้กระบวนการถ่ายทอดศิลปะการแสดงที่เข้าใจง่าย อย่างเป็นระบบ

เอกสารอ้างอิง

กรมการท่องเที่ยวกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2560). **คู่มือการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์, กลุ่มวิชาการและมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว**. กองพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวกรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.

ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์,ศ.ดร. (2548). **การสำรวจสถานะองค์ความรู้และแนวทางพัฒนาทุนวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์**. คณะวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). **การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน**. กรุงเทพฯ: ศูนย์วิชาการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

ปิยวดี มากพา. (2558). การพัฒนารูปแบบการแสดงนาฏศิลป์ไทยเพื่อการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม. **วารสารสถาบันวัฒนธรรมมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.** (1).36

ประพันธ์พงศ์ ชิณพงษ์. (2551). **อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว**. ปทุมธานี: มหาวิทยาราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์

ยรรยง ศรีสม. (2553). **ห่วงโซ่คุณค่า value chain ในงานโลจิสติกส์.** กรุงเทพฯ : เอ็มแอนด์.

สุรพล วิรุฬห์รักษ์. (2547). **หลักการแสดงนาฏยศิลป์ปริทรรศน์**. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานสถิติเศรษฐกิจและสังคม. (2557). **การสำรวจพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวของชาวไทย พ.ศ. 2557**. สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร.

ธนวรรษ ดอกจันทร์, สุธิดา สุวรรณทัต, พัสกร สูงปานเขา, มนตรี ครองระวะ และ จันจิรา เพ็งเลา. (2563). การออกแบบกิจกรรมให้เหมาะสมกับกลุ่มนักท่องเที่ยวตามช่วงวัย(Generations) โดยใช้หลักการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ชุมชนเกาะอีแท่น อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม. **วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, 10**(1), 73-90.

ธนาภรณ์ เมทณีสดุดี. (2543). **ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่างประเทศที่มีต่อการรับบริการสื่อวิดีทัศน์ : ศึกษาเฉพาะกรณี วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร**. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อการพัฒนาทรัพยากร มหาวิทยาลัยมหิดล.

อมรรัตน์ วงศ์เป็ง. (2552).ปัจจัยทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวประเทศไทยของนักท่องเที่ยวชาวยุโรป. **RMUTT Global Business and Economics Review, 4**(2), 39-57.

Laurel, B. (1991). **Computer as Theater**. Addison-Wesley Professional.

Porter, M. E. (2004). **Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance**. New York: Simon & Schuster.